

Vos Archeo

SELECTIEADVIES Geldermalsen Zeshoek

Kruising Rijnstraat, Lingeplein en Kostverlorenkade

Oosterbeek, 13 februari 2014

Betreft: Selectieadvies archeologisch onderzoek in het centrum van Geldermalsen op de locatie 'Zeshoek'

Projectnummer: 201401

Uw referentie: Gemeente Geldermalsen
Mevr. A. Gerris
Postbus 112
4190 CC Geldermalsen
0345 – 586 746
annger@geldermalsen.nl

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	3
Selectieadvies en selectiebesluit	3
Informatiebronnen	3
Resultaten: bouwblok A, B, E, F en bouwblok C, D	4
Afweging en argumentatie	5
Conclusie en advies	6
Tot slot	6
Contact	6
Bijlagen	7

Inleiding

De gemeente Geldermalsen heeft bij monde van mevr. A. Gerris in januari 2014 gevraagd aan Vos Archeo om een selectieadvies uit te brengen over een toekomstig bouwplan in het centrum van Geldermalsen. De bewuste locatie bevindt zich op de kruising van de straten Lingeplein, Kostverlorenkade en de Rijnstraat. Het gaat daarbinnen specifiek om zes locaties waar nieuwbouw gaat worden gerealiseerd, soms op plaatsen waar eerder geen gebouwen hebben gestaan. Binnen het onderzoeksgebied zal de bestaande bebouwing worden gesloopt en nieuwe woningen worden gerealiseerd. Een eerder op locatie aanwezig schoolgebouw is reeds gesloopt.

De gemeente geeft aan dat binnen het bestemmingsplan vastligt dat bij een ingreep groter dan 100 m2 archeologisch onderzoek dient te worden uitgevoerd. De vraag aan Vos Archeo is nu of op basis van archeologisch-inhoudelijke argumenten dit archeologische onderzoek moet worden uitgevoerd, en zo ja hoe dan en aan welke voorwaarden dat onderzoek zou moeten voldoen.

Eerder is een inventariserend verkennend booronderzoek uitgevoerd (Boreel 2009, zie bijlage 1) en heeft Vos Archeo een advies uitgebracht (d.d.24-9-2013) met betrekking tot de te nemen maatregelen voor de Zeshoek. De belangrijkste conclusies van dit advies waren:

- 1) vaststellen van de toekomstige verstoringsdiepte
- 2) vaststellen van de bestaande verstoringsdiepte op de te bebouwen locaties middels boringen (bijlage 2, 3)
- 3) een passende, archeologische methode te bepalen voor eventueel vervolgonderzoek.

Een aantal van deze maatregelen is genomen en een nieuw rapport hierover is inmiddels opgeleverd (Hebinck 2014). Vos Archeo is als adviseur van de gemeente gevraagd daarover een inhoudelijk selectieadvies uit te brengen.

Het selectieadvies is in concept opgesteld op 21 en 22 januari 2014 en herzien op 13 februari door dr. W.K. Vos, senior-archeoloog van Vos Archeo.

Selectieadvies en selectiebesluit?

Er moet een onderscheid gemaakt worden tussen een selectiebesluit en een selectieadvies. Een selectieadvies wordt opgesteld aan de hand van archeologische inhoudelijke argumenten. Zo'n advies kan worden gegeven door een adviesbureau, maar ook bij grote provinciale of rijksprojecten door de provincie of het rijk.

Het verstrekte advies kan vervolgens worden overgenomen, maar het daadwerkelijke selectiebesluit gebeurt op grond van wettelijke bevoegdheden; in het kader van bestemmingsplanprocedures is het wettelijke kader de Wet Ruimtelijke ordening. De vraag welke delen van een plangebied behouden worden en welke verloren gaan (met of zonder opgraving) is aan de gemeente. Zij moet conform het gemeentelijk beleid een belangenafweging maken en een selectiebesluit nemen.

Informatiebronnen

De (archeologische) informatiebronnen over de 'Zeshoek' zijn de volgende:

- Gemeentelijke archeologische beleids- en verwachtingskaart (Heunks 2006).
- Archeologisch Inventariserend Veldonderzoek d.m.v. boringen t.b.v. de herinrichting van de dorpskern van Geldermalsen, Amsterdam, Zuid-Nederlandse Archeologische Notities 196 (Boreel 2009).
- Inventariserend Veldonderzoek door middel van boringen voor plangebied Geldermalsen, Zeshoek, gemeente Geldermalsen, Amsterdam, Zuid-Nederlandse Archeologische Notities 306 (Hebinck 2014).
- Overige informatie over het project is afkomstig van de ontwikkelaar en de gemeente (zie bijlage 4).

Resultaten: bouwblok A, B, E, F en bouwblok C, D

Uit al de voornoemde informatie kan het volgende worden afgeleid:

- Allereerst blijkt dat het plan waarop de archeologische aanvullende boringen (bijlage 3) waren gebaseerd, inmiddels is aangepast en uitgebreid. Het gaat niet zoals eerder gedacht om twee, maar om zes van elkaar gescheiden locaties, van verschillende omvang in oppervlakte en diepte (zie bijlage 4).
- Van de bestaande bouwblokken aan de zuidoostzijde van het plangebied (blok F) is naar zeggen van de gemeente geen onderkeldering aanwezig.
- Onder de voormalige schoolgebouwen (blok A, D) zijn naar zeggen van de gemeente de funderingen tot 2 m – mv ingegraven.
- De diepte van de geplande sociale woningbouw (blokken A, B, E en F) ingeschat door de ontwikkelaar op maximaal 1 m – mv.
- Booronderzoek uit zowel 2009 (verkenkend) als 2013 (karterend) heeft aangetoond dat de bodem in belangrijke mate verstoord is in het hele plangebied, soms tot op een diepte van 1,70 m –mv. Het gaat dan om de combinatie van opgebrachte en/of verstoorde grond, waaruit minimaal mag worden afgeleid dat eventuele archeologische resten niet meer *in situ* aanwezig zullen zijn.
- Op de gemeentelijke verwachtingskaart valt het plangebied binnen de meandergordel van de rivier de Linge. Even ten zuidoosten van het plangebied grenst het aan de veronderstelde Laatmiddeleeuwse restgeul van de Linge. Verder is het gebied aangemerkt als een terrein van hoge archeologische waarde. Op de beleidskaart staat het gebied globaal ingetekend als 'historische bewoningsconcentratie' (dorpskern) van Geldermalsen. Al deze informatie duidt op importantie van de locatie en vandaar ook dat er maatregelen zijn vastgelegd in het bestemmingsplan aangaande de archeologie. Echter, de resultaten van booronderzoek (Boreel 2009/Hebinck 2014) nopen tot enige aanpassing van het belang van de locatie op specifiek lokaal niveau. Uit de boringen blijkt immers alleen al dat de bovengrond tot minstens 60 cm beneden maaiveld is verstoord, en op sommige plekken tot nog veel grotere diepte van maximaal 1,70 m – mv.

Samengevat kan voor de bouwblokken A, B, E en F worden vastgesteld dat deze blokken fors zijn verstoord, maar ook dat de geplande nieuwbouw die verstoringsdiepte niet overschrijdt. Dit valt af te lezen uit de data van tabel 1 op basis van de reeds aanwezige verstoringen in het plangebied en de toekomstige diepteverstoring. Bovendien mag gesteld worden dat er op deze hoogte/diepte geen (behoudenswaardige) ongestoorde archeologische resten *in situ* zijn te verwachten.

Bouwbloknummer	A	B	E	F
Oppervlak nieuwbouw	20 x 15 m = 300 m ²	5 x 10 m = 50 m ²	25 x 15 m = 375 m ²	2x45x10 m = 900 m ²
Oppervlak verstoord	minimaal 150 m ²	minimaal 15 m ²	minimaal 200 m ²	minimaal 520 m ²
Huidige gemiddelde diepte verstoring – mv	1,40 m – mv	1,40 m –mv	0,60 - 1,30 m – Mv	0,70 – 1,70 m – Mv
Huidige gemiddelde diepte verstoring NAP	2,30 m + NAP	2,30 m + NAP	3,22 – 2,60 m + NAP	2,91 – 2,54 m + NAP
Boringen 2009 verkennend	#141, #145	#141, #145	#139	#126, #130, #143, #144
Boringen 2013 karterend	nvt	Nvt	#1, #2, #3, #4	nvt
Diepte nieuwbouw –mv	1 m –mv	1 m –mv	1 m –mv	1 m –mv
Diepte nieuwbouw NAP	2,70 m + NAP	2,70 m + NAP	2,90 m + NAP	2,80 m + NAP

Tabel 1

Voor de bouwblokken C en D ligt dat op het eerste gezicht wat anders. Hier is weliswaar ongeveer van dezelfde verstoringsdiepte sprake, maar wordt ten behoeve van de nieuwbouw tot op grotere diepte ontgraven, zoals hieronder samengevat (tabel 2). Daaruit kan worden afgeleid dat de nieuwbouw ongeveer 0,60 tot 1,10 meter dieper zullen gaan dan de aangetoonde verstoringen.

Bouwbloknummer	C	D
Oppervlak nieuwbouw	30 x 15 m= 450 m ²	25 x 15 m= 375 m ²
Oppervlak verstoord	minimaal 15 m ²	minimaal 200 m ²
Huidige gemiddelde diepte verstooring - mv	1,60 m – mv	0,60 - 2,00 m – mv ¹
Huidige gemiddelde diepte verstooring NAP	2,30 m + NAP	1.90 m+ NAP
Boringen 2009 verkennend	#142, #145	#141, #145
Boringen 2013 karterend	#5, #6, #7, #8	#8
Diepte nieuwbouw –mv	2,70 m –mv	2,60 m –mv
Diepte nieuwbouw NAP	1,15 m + NAP	1,20 m + NAP

Tabel 2

Afweging en argumentatie

VU-hbs beveelt vrijgave aan van het gehele onderzoeksgebied (Hebinck 2014, 6). Het advies hiertoe mag nog op enige nadere uitleg rekenen, waarbij enkele voors en tegens op een rij zijn gezet.

Een aantal aspecten pleit tegen dit selectieadvies:

Allereerst staat het gebied op de archeologische beleidskaart van de gemeente Geldermalsen als terrein van hoge archeologische verwachting. Door de vaststelling van het beleid heeft de gemeente zich verbonden aan de uitvoering ervan en heeft zij vastgelegd hoe zij met in het geding zijnde archeologische waarden omgaat (cf. monumentenwet 1988, artikel 38 tm 41; en het vigerende bestemmingsplan).

Ten tweede worden blijkens het uitgevoerde booronderzoek ongestoorde rivierafzettingen door de voorgenomen nieuwbouw vergraven. Daarin zouden zich archeologische waarden kunnen bevinden, die van belang zijn voor de historische ontwikkeling van Geldermalsen. De waarde van de eventueel aanwezige archeologische resten is nu nog niet specifiek vastgesteld aan de hand van een waarderend onderzoek.

Daartegenover pleit ook een aantal aspecten voor dit selectieadvies op deze locatie:

Allereerst moet worden geconstateerd dat tijdens het inventariserend karterend onderzoek van de onverstoord bodem geen enkele archeologische indicator is aangetroffen; noch in de vorm van materiële cultuur, noch in de vorm van fosfaten, vegetatiehorizonten, vondstlagen, afvalpakketten, stortlagen of anderszins 'interessante stratigrafie' waaruit vroegere bewoning zou kunnen worden afgeleid.

Ten tweede mag worden geconstateerd dat de verwachte bedding-, oever- en uiterwaardafzettingen van de Linge niet alleen bewoningssporen maar ook erosieve activiteiten zouden kunnen opleveren. Immers de Linge was een actieve, meanderende rivier en heeft door sedimentatie het landschap en de daarop eventueel aanwezige bewoning zowel op- als afgebouwd. Het is vervolgens daarmee lang niet zeker of veronderstelde archeologische waarden intact aanwezig kunnen zijn in het plangebied. Uit eerder uitgevoerd booronderzoek (uitgevoerd door ADC, Archis-onderzoeksmelding 29122) even ten oosten van het plangebied werd geconcludeerd dat gelet op de geringe dikte van de oeverafzettingen de kans klein was dat een intact potentieel vondst- en spoorniveau aanwezig zou zijn.

Ten derde is de in 2009 veronderstelde rivierduin niet aantoonbaar aanwezig in het gebied. Bewoning van vóór de IJzertijd hoeft hier dus (ook) niet te worden aangenomen.

¹ Booronderzoek toonde een maximale verstooring van 1,40 m – mv aan, echter mededelingen van de afdeling Ruimtelijk Beheer van de gemeente spreken van verstoringen van 2 m –mv.

Conclusie en advies

Resumerend naar aanleiding van de hierboven beschreven voors-en-tegens, mogen de volgende conclusies worden getrokken:

Op de bouwblokken A, B, E en F zijn archeologische waarden niet vastgesteld. Indien ze aanwezig zouden zijn, waren ze niet in het geding omdat de voorgenomen aanleg van de nieuwbouw nergens dieper gaat dan de reeds aanwezige verstoringen in de ondergrond.

Vos Archeo beveelt derhalve aan om, op basis van de in dit advies voorliggende ontgravingsdieptes, bij deze **bouwblokken A, B, E en F** geen archeologisch onderzoek te verrichten en de bouwblokken in zijn **geheel vrij te geven**.

Ook op de bouwblokken C en D zijn geen archeologische waarden vastgesteld, ook niet na een karterend booronderzoek. Echter de verwachtingen zijn, dat in de diepere ondergrond archeologische waarden aanwezig zouden kunnen zijn. Dit is gebaseerd op intacte oeverafzettingen en niet op archeologische informatie; karterend onderzoek ter plaatse heeft niets opgeleverd. Bovendien is de vraag wat er op deze ongestoorde diepte nog aan waardevolle archeologische resten te verwachten is, en tegelijkertijd is ook de vraag of het daarbij om behoudenswaardige archeologische resten zou kunnen gaan, en dat die resten daarmee dus *in-* of *ex situ* behouden zouden moeten worden. Daarnaast speelt op de achtergrond mee of dit de specifieke plek is om vragen over de bewoningsgeschiedenis van Geldermalsen op te lossen.

Het gaat bij bouwblok C en D om deels verstoorde locaties waarbij in de diepere ondergrond, rivierafzettingen intact zijn waarop in het verleden activiteiten zouden kunnen hebben plaatsgevonden. Men mag aannemen dat die activiteiten zijn weerslag in het archeologisch bodemarchief hadden nagelaten, maar dat is nergens aangetoond bij bouwblok C en D.

Het gegeven dat het plangebied valt binnen de zone met een hoge archeologische verwachting op de archeologische beleidskaart van de gemeente, moet op basis van de voorliggende archeologische informatie (en het ontbreken dus daarvan) voor deze bewuste locatie worden bijgesteld naar een lage archeologische verwachting.

Vos Archeo acht het derhalve niet opportuun om de vragen over de (bewonings)geschiedenis van Geldermalsen op deze locatie te beantwoorden. De (archeologische) geschiedenis van Geldermalsen is niet alleen een verhaal over de ontwikkelingen van de rivieren ter plaatse. Het globale beeld hierover is trouwens reeds goed in kaart gebracht, en gelet op de thans beschikbare informatie, zou een onderzoek ter plaatse zeer waarschijnlijk geen nieuwe kennisvorming of schokkende verschuivingen teweegbrengen; tenminste niet op basis van een onderzoek in dit plangebied en zeker niet over de bewoningsgeschiedenis. Men mag er immers vanuit gaan dat op basis van deugdelijk uitgevoerd vooronderzoek de conclusie gerechtvaardigd is te stellen dat archeologie ter plaatse afwezig is.

Om die reden adviseert Vos Archeo om op de **bouwblokken C en D** geen verder archeologisch onderzoek uit te voeren en de locaties **geheel vrij te geven**.

Tot slot

Op basis van de voorliggende huidige archeologische informatie (of juist het gebrek daaraan) bestaat er geen concrete aanleiding om verder archeologisch vervolgonderzoek uit te laten voeren. In het traject van de Wet op de Archeologische Monumentenzorg (WAMZ) zijn de juiste stappen in de juiste volgorde gezet (Bureauonderzoek, IVO-verkennend, IVO-karterend), en kan na elke stap in deze "archeologische beslisboom" het bevoegd gezag een selectiebesluit nemen.

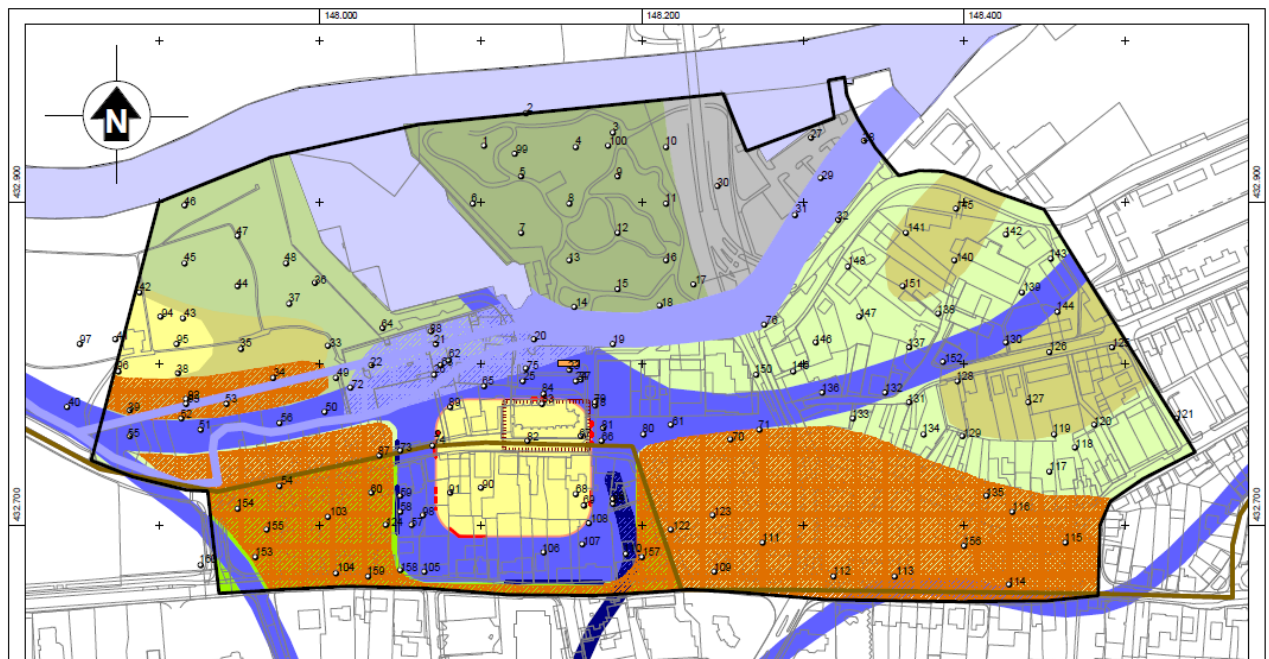
Mocht er in het meest onvoorzien geval toch nog sprake zijn van zogenaamde toevalsvondsten in het plangebied, dat wil zeggen dat de civiele aannemer/bouwontwikkelaar archeologische resten vindt tijdens de uitvoering van de gravende werkzaamheden, dan is de ontwikkelaar verplicht conform de Monumentenwet (artikel 53/54) daarvan melding te doen bij de gemeente Geldermalsen.

Contact

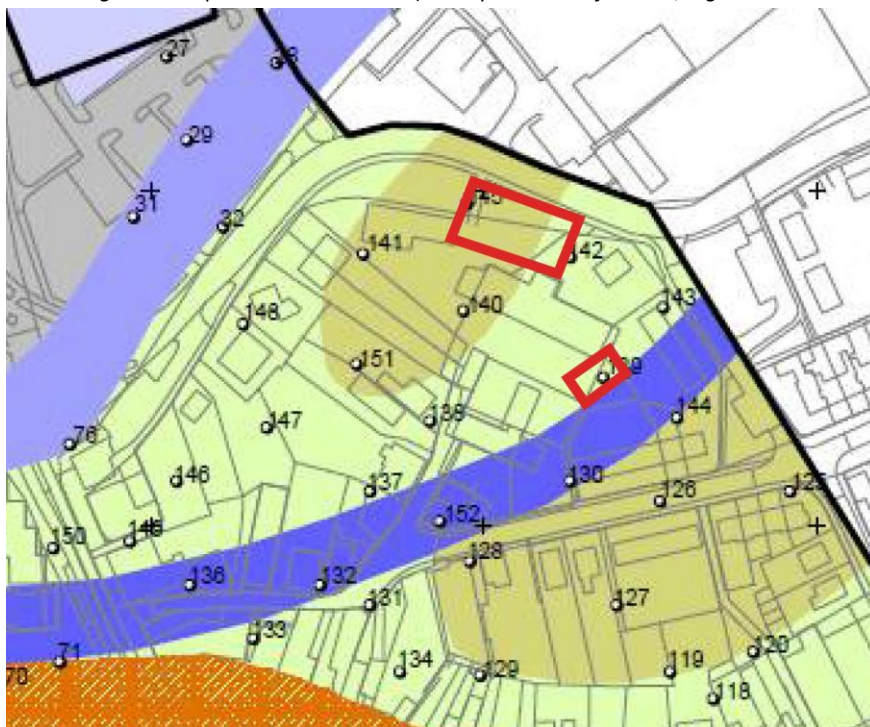
Indien u vragen heeft naar aanleiding van dit advies kunt u te allen tijde contact opnemen via de email info@vosarcheo.nl of telefoon **06 - 511 84 555**. Natuurlijk kan het advies nog verder worden toegelicht, wanneer u daar prijs op zou stellen.

Bijlagen

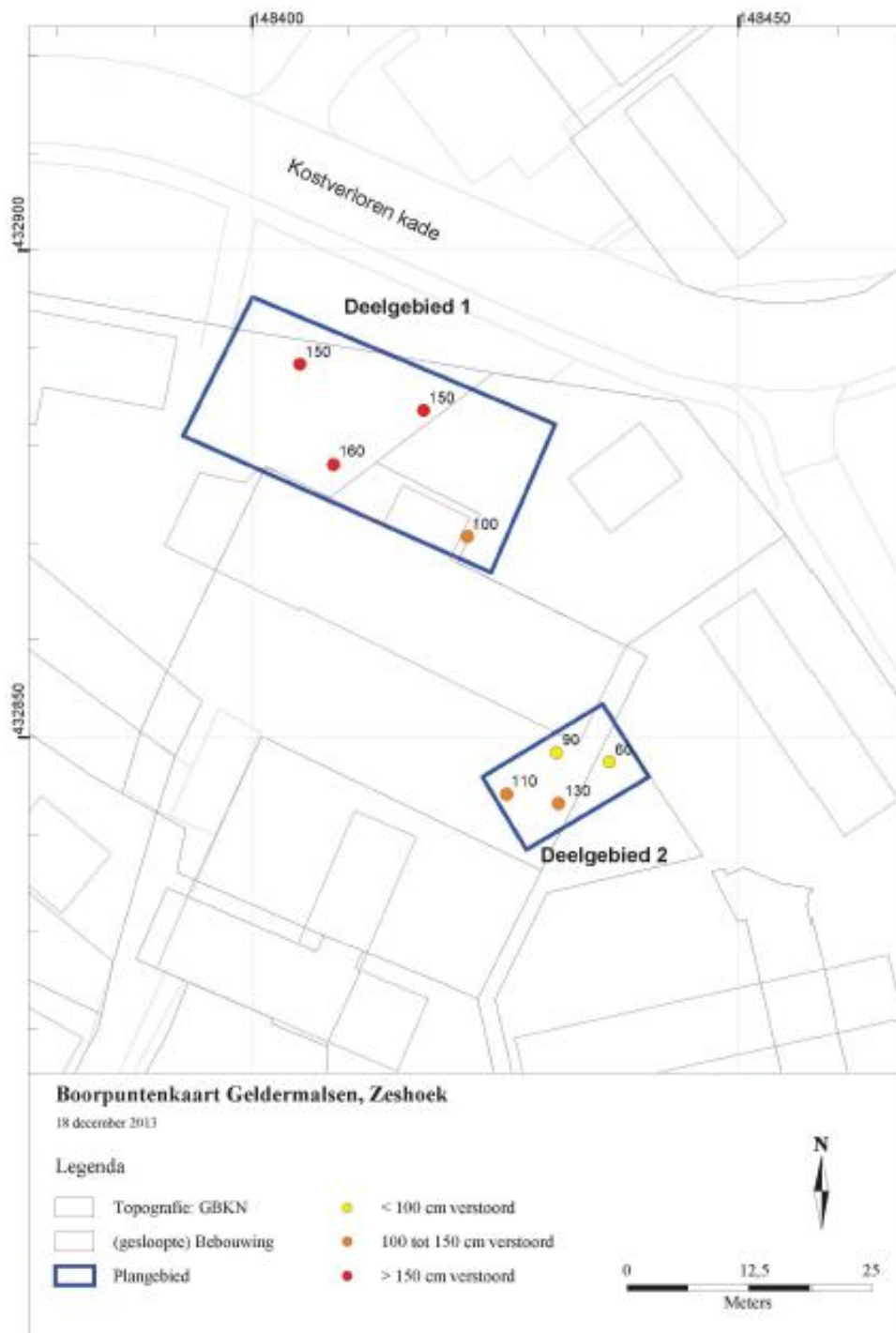
1. Kaart en boringen Boreel 2009:

2. Ingezoomd op onderzoekslocaties (n.a.v. plannen herfst 2013; ingetekend door Vos Archeo)

3. Boringen op locatie (Hebinck 2014).

4. Ingezoomd op onderzoekslocatie (Plan december 2013 "Nieuw (geel) over Oud (groen)").

